

Agata Lizak

Polityka kulturalna w gminach uzdrowiskowych na przykładzie gminy Iwonicz-Zdrój

---

Rocznik Samorządowy 5, 137-156

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Agata Lizak, Zamiejscowy Wydział Prawa i Administracji w Rzeszowie Wyższej Szkoły
Prawa i Administracji Przemyśl-Rzeszów

Polityka kulturalna w gminach uzdrowiskowych na przykładzie gminy Iwonicz-Zdrój

Cultural policy in spa communities on the example of Iwonicz-Zdrój Community

przesłanie tekstu: 25 stycznia 2016 r., ocena redakcji: 31 marca 2016 r., recenzja: 2 kwietnia 2016 r.,
akceptacja do druku: 22 czerwca 2016 r.

Abstrakt

Celem artykułu jest ukazanie praktycznego aspektu polityki kulturalnej prowadzonej przez gminy uzdrowiskowe. Za przykład posłużyła gmina Iwonicz-Zdrój, jednak ukazano ją na tle wybranych innych gmin uzdrowiskowych; to zaś pozwoliło zauważyć szersze tendencje w ich działalności. Tekst przedstawia różne oblicza polityki kulturalnej. Skupiono się zarówno na jej finansowych aspektach, jak i poruszono tematykę konkretnych działań w jej zakresie. Ponadto, ukazano rolę urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego w promowaniu kultury, a także przedstawiono współpracę w zakresie polityki kulturalnej z organizacjami pozarządowymi oraz z innymi krajami. Przeprowadzona analiza pozwoliła na dostrzeżenie charakterystycznych cech polityki kulturalnej prowadzonej w uzdrowiskach.

Słowa kluczowe: polityka kulturalna, gmina, gmina uzdrowiskowa

Abstrakt

The aim of the article is to show a practical aspect of cultural policy led by spa communities. The Iwonicz-Zdrój Community served as the example, however it was shown against a background of some other spa communities, what helped to notice countrywide trends in its activities. The text shows various faces of cultural policy. Both financial aspects and concrete activities in this field were considered. Moreover, a cultural role of such places as pump rooms was presented. Also, the article demonstrate cultural cooperation with other countries and NGOs. This analysis makes it possible to notice some specific features of cultural policy led in spas.

Keywords: cultural policy, community, spa community

1. Wstęp

Gminy uzdrowiskowe w Polsce posiadają szczególny status. Zgodnie z treścią artykułu 34 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych¹ (dalej: u.l.u.), aby dany obszar uzyskał status uzdrowiska, musi posiadać złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych, klimat o właściwościach leczniczych oraz infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, transportu zbiorowego, a także prowadzić gospodarkę odpadami. Ponadto na jego obszarze muszą znajdować się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego, winny też zostać spełnione określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska. Jak widać, wymogi te odnoszą się głównie do warunków przyrodniczych gminy przy uwzględnieniu pewnych aspektów natury praktycznej, pozwalających realizować funkcję uzdrowiska. Jednak faktycznie atrakcyjność turystyczna gminy uzdrowiskowej to nie tylko walory krajobrazowe i lecznicze. Wytworzona na przestrzeni dziejów charakterystyczna kultura uzdrowiskowa pokazuje, że dla kuracjuszy liczy się także właśnie oferta kulturalna. Im jest ona bogatsza, tym większa szansa na rozwój turystyki w danym regionie², zaś uzdrowiska o słabo rozwiniętej infrastrukturze w tym zakresie uważane są za te o niższym standardzie³. Należy docenić także marketingowy aspekt polityki kulturalnej, która uważana jest za skuteczne narzędzie promocji gminy⁴.

Szczególne role, jaką pełni polityka kulturalna w miejscowościach uzdrowiskowych, była także dostrzegana przez prawodawcę – wspominała o niej m.in. ustawa uzdrowiskowa z 1922 r.⁵, nadając odpowiednie kompetencje w tym zakresie działającym w uzdrowiskach wydziałom wykonawczym. Kwestie te regulowały także wewnętrzne zarządzenia, takie jak rozporządzenia Państwowego Przedsiębiorstwa Uzdrowiskowego dotyczące obowiązku funkcjonowania Zakładów Usług Kulturalno-Oświatowych (taki funkcjonował również w Iwoniczu-Zdroju⁶). Dziś co prawda w uregulowaniach prawnych brakuje odpowiednich postanowień, które podkreślałyby szczególną rolę polityki kulturalnej w uzdrowiskach, ale mimo to nie jest ona lekceważona, a kurorty często kojarzone są z ważnymi, często popularnymi w skali kraju wydarzeniami kulturalnymi.

Artykuł ma na celu przeanalizowanie najważniejszych aspektów prowadzenia polityki kulturalnej w gminach uzdrowiskowych. Za przykład posłużyła gmina Iwonicz-Zdrój, przy czym zdecydowano się na ukazanie jej działalności na tle innych, wybranych, gmin uzdrowiskowych tak, by uzyskać szersze spojrzenie na omawiany temat. Przeprowadzona m.in. w oparciu o dane z Biuletynu Informacji Publicznej oraz informacje uzyskane z gmin-

nych stron internetowych analiza pozwoliła na dostrzeżenie specyficznych cech polityki kulturalnej gmin uzdrowiskowych, odróżniających ją w znacznym stopniu od działań gmin nie posiadających takiego statusu. Na tym tle podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy polityka kulturalna gmin uzdrowiskowych jest intensywniejsza od polityki innych gmin. Oceniono także jakość oferty kulturalnej Iwonicza-Zdroju na tle innych kurortów w Polsce.

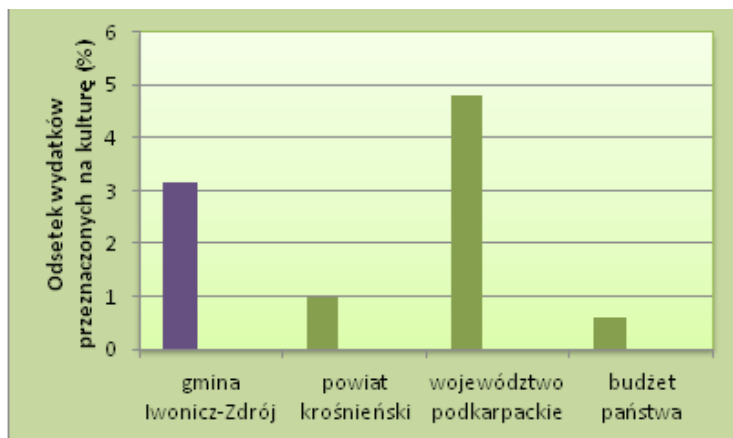
2. Miejsce polityki kulturalnej w wydatkach budżetowych gmin uzdrowiskowych

Truizmem jest stwierdzenie, że bez odpowiednich środków finansowych trudno jest realizować założenia lokalnej polityki kulturalnej. Procentowy udział wydatków na kulturę w ogólnej strukturze budżetu można uznać za wskaźnik tego, jaką wagę dana gmina przywiązuje do rozwijania tego typu działalności.

Uchwała budżetowa gminy Iwonicz-Zdrój na rok 2015 przewiduje, że na kulturę wydatkowane zostanie ok. 3,14% ogólnych środków gminnych⁷. Jednocześnie, porównując tę wartość z wartościami z lat ubiegłych, trudno mówić o jakiejś jednolitej tendencji, wzrostowej czy też spadkowej. Przykładowo, odsetek ten w roku 2014 wynosił ok. 2,45%⁸, zaś w 2012 był na poziomie 4,33%⁹.

By zobaczyć, jak taka struktura świadczy o ewentualnej specyfice gmin uzdrowiskowych, warto dokonać porównania wskaźników bieżącego roku z poziomem wydatków na kulturę w powiecie krośnieńskim, województwie podkarpackim, budżecie państwa, jak również w gminach sąsiednich, nieposiadających jednak statusu gmin uzdrowiskowych. Ciekawe jest również porównanie z innymi gminami uzdrowiskowymi położonymi na terenie Podkarpacia. Co prawda materiał badawczy oparty na omówieniu wydatków jedynie wybranych gmin nie pozwala na sformułowanie jednoznacznych tez, to jednak poniższe analizy pozwalają dostrzec pewne tendencje, a w szczególności sprawdzić, czy fakt posiadania przez gminę statusu uzdrowiskowej przekłada się na ponoszenie większych wydatków na kulturę.

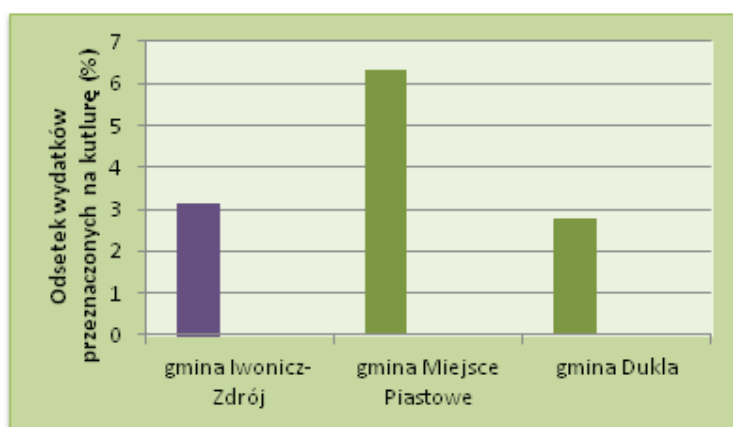
Wykres 1. Udział procentowy wydatków przeznaczonych na kulturę w gminie Iwonicz-Zdrój z wydatkami powiatu krośnieńskiego, województwa podkarpackiego oraz budżetu państwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z aktów prawnych

Jak wynika z powyższego wykresu, odsetek wydatków przeznaczonych na kulturę w Iwoniczu-Zdroju jest ok. 3 razy większy niż ten sam odsetek w powiecie krośnieńskim¹⁰, do którego gmina należy oraz ok. 5 razy większy niż odsetek ten w budżecie państwa¹¹. Można to uznać za dowód na decentralizację zadań w obszarze kultury, gdyż duża część kosztów jest ponoszona przez jednostki najniższego szczebla. Jednocześnie wnioskowi temu przeczyć może wynik województwa podkarpackiego¹², który – wynosząc prawie 5% ogólnych wydatków – zdecydowanie góruje ponad innymi.

Wykres 2. Porównanie wydatków przeznaczonych na kulturę w gminie Iwonicz-Zdrój w 2015 r. z wydatkami gmin sąsiednich, niebędących gminami uzdrowiskowymi

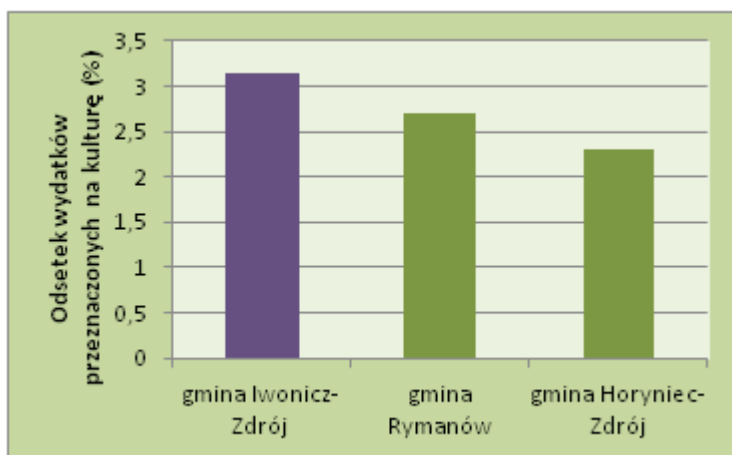

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z aktów prawnych

Z wykresu nr 2 wynika, że wydatki gminy Iwonicz-Zdrój są nieznacznie wyższe od wydatków gminy Dukla (ok. 2,8%)¹³, jednak znacznie – bo są dwukrotnie mniejsze – odbiegają od wydatków gminy Miejsce Piastowe (ok. 6,3%)¹⁴. Należy też dodać, że kolejność gmin (od wydającej najwięcej do wydającej najmniej) nie zmienia się, jeśli za kryterium obierze się kwotę wydatkowaną na kulturę w przeliczeniu na jednego mieszkańca¹⁵.

Abstrahując od powyższego wykresu, warto zauważyć, że procent wydatków gminy Iwonicz-Zdrój przeznaczonych na kulturę mieści się w najczęstszym dla miast poniżej 20 tys. mieszkańców przedziale 2 do 4% wydatków¹⁶.

Wykres 3. Porównanie wydatków przeznaczonych na kulturę w gminie Iwonicz-Zdrój w 2015 r. z wydatkami wybranymi gmin uzdrowiskowych w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BIP

Jak wynika z wykresu, wydatki przeznaczone na kulturę w podkarpackich gminach uzdrowiskowych oscylują między 2 a 3% ogólnych udziałów w budżecie (gmina Rymanów – ok. 2,8%¹⁷, gmina Horyniec – ok. 2,3%¹⁸). Iwonicz-Zdrój, ze swoim wynikiem 3,14% prowadzi w tej klasyfikacji, co może wynikać z faktu, iż na Podkarpaciu jest to gmina uzdrowiskowa, do której od lat przybywa najwięcej kuracjuszy¹⁹. Mimo to gmina Iwonicz-Zdrój wydaje mniej na kulturę w przeliczeniu na 1 mieszkańca niż gmina Horyniec-Zdrój (gdzie wynik ten wynosi ok. 105 zł/mieszkańca). Najgorzej w tym zestawieniu prezentowałyby się gmina Rymanów, przeznaczając na ten cel ok. 87 zł na jednego mieszkańca.

Czy powyższe wyniki świadczą o tym, że podkarpackie gminy uzdrowiskowe przeznaczają na kulturę jedynie przeciętną wartość swoich środków, nie doceniając odpowiednio tej sfery w porównaniu z gminami uzdrowiskowymi innych regionów? Jedną z najpopu-

larniejszych polskich gmin uzdrowiskowych – gmina Krynica-Zdrój – na rozwój kultury przeznaczają ok. 2,8% swojego budżetu²⁰, co jest wartością zbliżoną do wartości prezentowanych w powyższym wykresie. Jednocześnie jednak, będąc gminą o podobnym potencjale ludnościowym do gminy Iwonicz-Zdrój, gmina Krynica-Zdrój jest jednostką znacznie załoźniejszą. To zaś przekłada się na wartość środków przeznaczanych na kulturę w przeliczeniu na 1 mieszkańca – tam wynosi ona ok. 230 zł, a więc ponad 2 razy więcej niż w Iwoniczu-Zdroju oraz innych uzdrowiskach podkarpackich. Takiej wartości *per capita* trudno jednak oczekiwać w gminie iwoniczkiej, gdyż konieczne jest wzięcie pod uwagę możliwości budżetowych. Można jednak powiedzieć, że proporcjonalnie wydatki ponoszone na kulturę w Iwoniczu-Zdroju są zbliżone do wydatków gminy Krynica-Zdrój, co jest o tyle znamienne, że Krynica-Zdrój jest uzdrowiskiem słynącym z licznych atrakcji kulturalnych.

Jak zatem widać, w strukturze wydatków gmin uzdrowiskowych kultura mimo wszystko nie zajmuje szczególnego miejsca. Odsetek pieniędzy na nią przeznaczonych nie różni się zbytnio od wartości innych gmin. Nasuwa się więc wniosek, że gminy uzdrowiskowe – tak jak każde inne gminy – działają głównie dla zaspokojenia potrzeb lokalnej wspólnoty. Brak nałożenia na gminy przez obecną ustawę obowiązku zapewnienia rozrywek kulturalnych kuracjom sprawia, że nie jest to obciążeniem dla samorządowych finansów. Ponadto, w wyniku procesów prywatyzacyjnych wiele zadań z tego zakresu przejęły spółki zarządzające uzdrowiskami czy organizacje pozarządowe. Jednocześnie nie oznacza to, że polityka kulturalna gmin uzdrowiskowych niczym nie różni się od polityki gmin nie posiadających takiego statusu, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

3. Rola urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego w rozwoju polityki kulturalnej

Jak już wspomniano, zgodnie z art. 34 ust. 1 pkt 3 u.l.u. warunkiem koniecznym nadania obszarowi statusu uzdrowiska jest usytuowanie na jego terenie urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego, których wykaz zawarto w art. 5 ust. 1 wspomnianej ustawy. O ile główną funkcją owych urządzeń, do których zalicza się m.in. pijalnię wód, jest prowadzenie lecznictwa uzdrowiskowego, o tyle pomocniczo często wykorzystywane są one również jako miejsca, w których prowadzi się działalność kulturalną.

Obecnie urządzeniami lecznictwa uzdrowiskowego zarządzają najczęściej nie gminy, a spółki – w przypadku Iwonicza-Zdroju taką spółką jest Uzdrowisko Iwonicz S.A. Trudno więc w przypadku działalności pijalni mówić o polityce kulturalnej prowadzonej przez organy samorządowe. Ze względu jednak na powiązanie owych urządzeń z charakterem gminy warto wspomnieć i o tej ich dosyć nieoczywistej i wtórnej funkcji.

Iwonicka pijalnia połączona jest z galerią sztuki „Pasaż”, mieszczącą się na piętrze tego samego co pijalnia budynku. Organizowane są tam cykliczne wystawy – niekiedy prezentuje się dzieła młodych twórców czy miejscowych artystów, innym razem wystawy mają charakter okolicznościowy, jak np. ta sprzed roku związana z obchodami 70. rocznicy istnienia tzw. „Rzeczypospolitej Iwonickiej”²¹. Jak widać, miejsce to służy nie tylko promocji sztuki, ale także popularyzowaniu pochodzących z regionu talentów oraz lokalnej historii. Mieszcząca się w pijalni galeria bywa także wykorzystywana przy różnych uroczystościach, w które angażuje się także gmina. Przykładem może być zorganizowany w 2012 r. benefis Władysława Kandefera, miejscowego rzeźbiarza, która to uroczystość połączona była z nadaniem mu przez Przewodniczącego Rady Miejskiej medalu Zasłużony dla gminy Iwonicz-Zdrój oraz otwarciem wystawy jego prac²².

Łączenie funkcji typowo uzdrowskiej z funkcją kulturalną to zresztą nieodosobniony trend w polskich uzdrowskach. Za przykład podobnych – a nawet szerzej zakrojonych działań – może służyć uzdrowsko Piwniczna-Zdrój, gdzie tamtejszą pijalnię poddano gruntownej odnowie, a po remoncie nawet nadano jej nazwę „Pijalnia Artystyczna”. Odtąd służy ona za główny ośrodek kulturalny miejscowości, jest miejscem, w którym odbywają się różnorodne koncerty, wieczory poezji, wystawy. Jak można przeczytać na stronie internetowej pijalni, jednym z jej celów jest „promowanie szeroko pojętej kultury, pochodzącej również z tego regionu”²³. W zupełnie innym kierunku zmierza Uzdrrowsko Krynica-Żegiestów. Pierwotna funkcja Pijalni Głównej, jaką jest wspomaganie lecznictwa uzdrowskiego, została zepchnięta na dalszy plan, a miejsce to promuje się jako centrum akcji „Krynica źródłem kultury”, nad którą patronat objęła m.in. gmina Krynica-Zdrój. W odróżnieniu jednak od wcześniej wymienionych przykładów, w Krynicy-Zdroju odchodzi się nieco od promocji kultury wysokiej (choć i ta jest reprezentowana, m.in. poprzez spektakle teatralne) na rzecz kultury popularnej, co w pewnym stopniu zmienia tradycje tego uzdrowska. W miejscu określanym jako „wyjątkowe miejsce na eventowej mapie Polski” i „modne miejsce na mapie Krynicy”²⁴ jeszcze zimą 2015 r. występowały przede wszystkim współczesne gwiazdy muzyki pop czy rock, a zamiast wód mineralnych główną rolę zdawały się odgrywać sprzedawane tam napoje alkoholowe. Taki dobór rozrywek nie do końca odpowiadał profilowi typowego kuracjusza przybywającego „do wód” w poszukiwaniu zdrowia i spokoju. Ten wniosek z kolei potwierdzały statystyki, według których z proponowanych przez uzdrowsko rozrywek korzystali głównie, bo w 70%, okoliczni mieszkańcy²⁵. Obecnie oferta wydarzeń kulturalnych znów jest zróżnicowana, a kultura popularna nie dominuje już tak wyraźnie nad kulturą wysoką.

Na tym tle polityka kulturalna prowadzona w Iwoniczu-Zdroju zdaje się być wyważona. Zachowano tu odpowiednie proporcje, przez co główne przeznaczenie miejsca będącego w myśl ustawy urządzeniem lecznictwa uzdrowiskowego nie zostały przesłonięte, a jednocześnie skorzystano z potencjału miejsca.

4. Instytucje kulturalne

Gminy uzdrowiskowe mogą się zazwyczaj poszczycić większym niż inne jednostki samorządu terytorialnego o podobnej wielkości i podobnej liczbie ludności zapleczem kulturalnym. Nie inaczej jest w przypadku Iwonicza-Zdroju.

Charakterystyczne dla tej niewielkiej gminy jest funkcjonowanie kina (pod auspicjami Gminnego Ośrodka Kultury). Już sama jego nazwa – „Wczasowicz” – wskazuje na głównego adresata jego działalności. Jest to jeden z przykładów wyjścia gminy poza wspomniane już na wstępie zaspakajanie potrzeb lokalnej wspólnoty, choć oczywiście miejscowa społeczność także zyskuje na posiadaniu bardziej rozbudowanej kulturalnej infrastruktury. Iwoniczkie kino to zresztą miejsce, w którym odbywają się nie tylko seanse filmowe, ale także koncerty (np. ostatnio – 1 lipca 2015 r. – koncert solistów Opery Śląskiej), wystawy oraz przedstawienia.

Kina stanowią charakterystyczny punkt kulturalny w kurortach. Taką instytucją dysponują także inne podkarpackie gminy uzdrowiskowe – Rymanów i Horyniec-Zdrój. Również w innych województwach w ramach działalności lokalnych ośrodków kultury często powstają tego typu miejsca – tak jest np. w Krynicy-Zdroju czy Nałęczowie. Jednocześnie kino to instytucja charakterystyczna dla uzdrowisk większych – pozbawione są go m.in. takie miejscowości jak Piwniczna-Zdrój czy Wysowa-Zdrój (na tym tle pozytywnie wyróżnia się więc podkarpacki Horyniec-Zdrój). Tak czy inaczej wydaje się, że to, co jest jeśli nawet nie regułą, to częstą praktyką w gminach uzdrowiskowych, stanowi raczej rzadkość w gminach wiejskich lub miejsko-wiejskich nie posiadających takiego statusu. Warto ponadto wspomnieć, że w niektórych uzdrowiskach działają także teatry – przykładem może być Teatr Zdrojowy im. Henryka Wieniawskiego w Szczawnie-Zdroju czy Teatr Zdrojowy im. Stanisława Moniuszki w Kudowie-Zdroju.

Obligatoryjnym dla wszystkich gmin zadaniem własnym, które wyróżnił ustawodawca w sferze działalności kulturalnej, jest prowadzenie bibliotek. Gminna Biblioteka w Iwoniczu-Zdroju mieści się w centrum miejscowości, w budynku znanego wśród kuracjuszy Centrum Rozrywki „Krakowiak”. To powoduje, że wczasowicze – nawet jeśli nie korzystają z tamtejszego księgozbioru – mają łatwy dostęp do odbywających się w bibliotece wydarzeń kulturalnych, takich jak np. wystawy (w tym również lokalnych twórców, m.in.

czerwcową wystawą pochodzącego z Domaradza rzeźbiarza Marka Więcha²⁶ czy lutową wystawą rymanowskiego malarza Wojciecha Zagórskiego²⁷). Poza tym, na terenie gminy Iwonicz-Zdrój funkcjonują jeszcze trzy inne biblioteki w tamtejszych sołectwach.

Działalność biblioteczną, tym razem skierowaną już bezpośrednio do kuracjuszy, prowadzą także sanatoria. Choć nie jest to już sfera aktywności gminy, to warto powiedzieć, że na 11 funkcjonujących w uzdrowisku sanatoriów trzy posiadają na miejscu biblioteki²⁸.

5. Imprezy kulturalne

Oferta kulturalna gminy Iwonicz-Zdrój jest na tyle bogata, że w 2005 r. uzdrowisko zostało uhonorowane tytułem Podkarpackiej Stolicy Letnich Imprez Kulturalnych²⁹. Choć od tamtej pory minęło 10 lat, w gminie nadal organizuje się wiele wydarzeń. Niektóre z nich adresowane są przede wszystkim do mieszkańców okolicy (do takich można zaliczyć m.in. „Ferie z GOK Iwonicz-Zdrój” czy Gminny Konkurs Inscenizacji Wiersza) inne zaś to imprezy, w których chętnie uczestniczą także kuracjusze czy turyści. Wśród tych ostatnich można wyróżnić m.in. Międzynarodowy Festiwal im. Księcia Michała Kleofasa Ogińskiego, Polonijny Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych, a także Dni Iwonicza. Wśród wydarzeń kulturalnych znajdują się także cykliczne koncerty Gminnej Orkiestry Dętej, Iwo Dixie Jazz Fest czy Plenerowy Sylwester. W gminie odbywają się również imprezy o charakterze festynów, jak np. Festiwal Pieroga. Ponadto, ważnym wydarzeniem jest, odbywający się co prawda nie w samym Iwoniczu-Zdroju, a w pobliskiej miejscowości Iwonicz, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej „Ars Musica”.

W tym zestawieniu najważniejszych wydarzeń widać cechę charakterystyczną polityki kulturalnej w gminach uzdrowiskowych, jaką jest przykładanie wagi do promowania muzyki klasycznej. W Iwoniczu wokół tej dziedziny skupiają się dwa międzynarodowe festiwale, uważane za najbardziej znane imprezy kulturalne w gminie. Podobną tendencję widać na przykładzie innych uzdrowisk. Przykładowo, w pobliskim Rymanowie-Zdroju organizowany jest Wieczór Opery i Operetki czy też Festiwal im. Hanki Ordonówny (na którym w 2015 r. występowała m.in. Orkiestra Filharmonii Podkarpackiej), zaś dalej położone uzdrowiska często wręcz słyną z wydarzeń związanych z muzyką klasyczną. Tak jest w przypadku Krynicy-Zdroju i znanego Festiwalu im. Jana Kiepury czy też miejscowości Duszniki-Zdrój, gdzie odbywa się Międzynarodowy Festiwal Chopinowski. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać zarówno w historii uzdrowisk (tak jak rodzina Ogińskich była związana z Iwoniczem, tak Jan Kiepusa z Krynica, a Fryderyk Chopin spędził w Dusznikach wakacje w 1826 r.), jak również w upodobaniach kuracjuszy. Z uzdrowiskowych wy

darzeń związanych z upowszechnianiem muzyki klasycznej warto jeszcze wymienić coroczną Wielką Galę Tenorów odbywającą się w Ciechocinku czy Festiwal Moniuszkowski w Kudowie-Zdroju.

Inne imprezy wiążą się z promocją kultury ludowej. To już jednak cecha charakteryzująca nie tylko gminy uzdrowiskowe, podobnie jak organizowanie wydarzeń typu „Dni miasta” czy różnorodnych festynów. Jednakże i tu można dostrzec, przynajmniej pośrednio, nastawienia na kuracjuszy – na „gwiazdy” wydarzenia wybiera się nie idoli nastolatków, a osoby prezentujące bądź to muzykę spokojną, ballady czy poezję śpiewaną (np. Dorota Osińska, Dni Iwonicza w 2014 r.) bądź też osoby, które swoją karierę zaczynały wiele lat temu (np. Halina Kunicka, Dni Iwonicza w 2015 r.). Także w innych uzdrowiskach można zauważyć ukierunkowanie na grupę turystów. Przykładowo, w Rymanowie-Zdroju, uznawanym w dużej mierze za uzdrowisko dziecięce, organizuje się m.in. takie wydarzenia, jak: „<Zdrojowe Spotkania Pokoleń”, Prezentacje Artystyczne Dzieci i Młodzieży” czy „Rodzinna majówka”. W dziecięcym uzdrowisku Rabka-Zdrój działa z kolei Teatr La-lek „Rabcio”.

Ciekawe jest to, że w innych uzdrowiskach zdarzają się imprezy, które wprost nawiązują do uzdrowiskowego charakteru miejscowości. To na razie rzadka, choć warta naśladowania praktyka. Reprezentatywnym przykładem jest tu Festiwal Wód Mineralnych organizowany przez gminę Muszyna. Jego ideą jest zamienienie lokalnego amfiteatru w plenerową pijalnię, a uroczystości towarzyszy program artystyczny³⁰.

Dowodem na to, że w gminach uzdrowiskowych prowadzi się bardziej aktywną politykę kulturalną niż w innych jednostkach tego stopnia może być fakt, że na 190 imprez planowanych w 2015 r. w powiecie krośnieńskim, aż 60 zorganizowanych zostanie w gminie Iwonicz-Zdrój. To odsetek bliski jednej trzeciej. Aktywną politykę kulturalną prowadzi położona również na terenie powiatu krośnieńskiego gmina Rymanów – imprez organizuje się tam niemal 40. Razem obie gminy uzdrowiskowe organizują ponad połowę imprez w powiecie, w skład którego wchodzi 10 gmin. Jednocześnie jedynie w gminach uzdrowiskowych powiatu oraz w gminie Dukla organizuje się imprezy o randze międzynarodowej³¹.

6. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami

Rozkwit uzdrowisk w XIX w. oraz w dwudziestoleciu międzywojennym spowodował, że współcześnie w miejscowościach uzdrowiskowych większość infrastruktury turystycznej (sanatoria, pensjonaty i inna zabudowa) pochodzi właśnie z tego okresu. Często budowle te mają status zabytków. W poddanej analizie gminie Iwonicz-Zdrój w roku 2012 w rejestrze zabytków znajdowały się 24 obiekty³². Niektóre od początku pełnią funkcję uzdrowis-

kowe, inne zaś stanowią przykład zaadaptowania budynku do potrzeb miejscowości (np. iwonicki Pałac Załuskich). Zabytkowe jest centrum Iwonicza-Zdroju, które niedawno zostało zrewitalizowane. Odnowa polegała zarówno na remoncie zabytków (np. pawilonu „Nad źródłami”), jak i upiększeniu ich otoczenia (m.in. poprzez tworzenie klombów, położenie nowej nawierzchni, itp.)³³. To z kolei, jak od czasu nowelizacji z 2003 r. stanowi *expressis verbis* ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zadania należące do zadań własnych gminy. Konkretnie zaś, wykonane podczasrewitalizacji czynności realizują przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, której art. 5 stanowi, że w zakres opieki nad zabytkami wchodzi m.in. prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku oraz zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie³⁴.

Kwestie rewitalizacji były oczywiście podnoszone na obradach iwonickiej Rady Miejskiej. Jak wynika z protokołu Nr XLIV /2014 z dnia 27 lutego 2014 r., inwestycja ta była dla gminy priorytetowa – poparto ją mimo ryzyka finansowego, jakie ze sobą niosła, a za główne jej cele uznano: poprawę estetyki, wizerunku miasta, wykorzystanie środków unijnych, rozwój Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój, zachowanie miejsc pracy³⁵. Z kolei protokół Nr XLIII /2014 z dnia 29 stycznia 2014 r. jest dowodem na to, że rewitalizacja zabytkowego centrum w opiniach niektórych mieszkańców nie służy zaspokojeniu ich potrzeb – ze strony mieszkańców padł bowiem postulat, że ważniejsza byłaby rewitalizacja garaży i basenu³⁶. Podczas obrad w dniu 30 maja 2014 r. uchwalono rozszerzenie zakresu koniecznych robót, mimo zwiększenia ryzyka finansowego³⁷.

Niedawna rewitalizacja uzdrowiska Iwonicz-Zdrój wydaje się wpisywać w szerszą tendencję. Na początku lipca br. w Horyńcu-Zdroju otwarto zrewitalizowany zabytkowy park zdrojowy, w którym jednocześnie umieszczono nowe elementy tzw. małej architektury – w tym pijalnię, której dotychczas brakowało w centrum miejscowości. Są również uzdrowiska, które prowadzą działania na znacznie szerszą skalę. Przykładem może być uzdrowisko Żegiestów położone w gminie uzdrowskiej Muszyna, gdzie odnawia się obecnie liczne niewykorzystywane od lat obiekty.

7. Współpraca zagraniczna oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi w sferze polityki kulturalnej

W poprzednich częściach artykułu była już mowa o międzynarodowych imprezach kulturalnych, jakie odbywają się w uzdrowiskach, w tym w gminie Iwonicz-Zdrój. To jednak nie jedyne przejawy współpracy międzynarodowej na polu kultury, jakie mają tam miejsce. Tradycją iwonicką są już międzynarodowe plenery malarskie, kiedyś organizowa

ne w ramach działalności gminnej, dziś z kolei – przez spółkę Uzdrawisko Iwonicz S.A. Od kilku lat noszą one nazwę „Uzdrawisko Iwonicz Zimą”, a zagraniczni artyści przybywają głównie z sąsiedniej Słowacji³⁸.

Charakterystycznym przedsięwzięciem był również miniprojekt „Spotkanie z kulturą polsko-ukraińską w Iwoniczu-Zdroju” współfinansowany ze środków UE w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2007–2013³⁹. Pod auspicjami projektu w 2014 r. zorganizowano m.in. Polsko-Ukraiński Transgraniczny Festiwal Kultur, podczas którego promowano folklor obu państw, prezentowano potrawy regionalne, popularyzowano rękodzieło ludowe oraz reklamowano ofertę uzdrawiskową⁴⁰. Taki program festiwalu jest dowodem na to, że wydarzenie kulturalne można połączyć z promocją regionu i – szerzej – turystyki uzdrawiskowej, co zresztą również było jednym z wiodących celów miniprojektu. Warto podkreślić położenie nacisku przez gminę Iwonicz-Zdrój na współpracę z Polonią zagraniczną, czego wyrazem jest wspomniany już wcześniej Polonijny Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych.

Mając na uwadze inne uzdrawiska, warto zwrócić uwagę na jeszcze inną formę współpracy. Przykładowo, uzdrawisko Żegiestów zaangażowało się w pomoc dzieciom z Ukrainy i na ich rzecz przeznaczono dochód z Festiwalu Górskiego „Winter is coming” połączonego z III Biesiadą Folkową.

Jeśli zaś chodzi o współpracę z organizacjami pozarządowymi, warto wymienić tu przede wszystkim współpracę ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Iwonicza-Zdroju. Zajmuje się ono m.in. popularyzowaniem wiedzy o historii gminy. Jednym z ostatnich przedsięwzięć było bowiem zorganizowanie obchodów 70. rocznicy powstania Rzeczypospolitej Iwoniczkiej, tj. obszaru skupionego wokół Iwonicza-Zdroju wyzwolonego przez żołnierzy AK w związku z Akcją „Burza”. Z tej okazji m.in. zorganizowano wystawę, jak również nakręcono film poświęcony tej tematyce. Część wydarzeń związanych z obchodami rocznicowymi była adresowana do lokalnej młodzieży (np. konkurs wiedzy o Rzeczypospolitej Iwoniczkiej). Stowarzyszenie dba także o pamięć o ważnych dla rozwoju Iwonicza-Zdroju postaciach, przez organizację obchodów rocznicowych z nimi związanych⁴¹.

Współpraca Stowarzyszenia z Gminnym Ośrodkiem Kultury rozciąga się również na współorganizowanie Międzynarodowego Festiwalu im. Księcia Ogińskiego. Stowarzyszenie organizowało również wydarzenia przeznaczone ściśle dla kuracjuszy – do takich można zaliczyć serię koncertów sanatoryjnych pod nazwą „Iwoniczkie wspomnień czar”⁴².

Nieco inny profil działalności prezentuje Iwoniczkie Stowarzyszenie „Ocalić od zapomnienia”. Celem statutowym jest tu odnowa i konserwacja historycznych grobów i kapliczek położonych na terenie gminy. Ta działalność, jak widać, jest mniej powiązana z uzdro-

wiskowym charakterem terenu, choć jednocześnie w planach działalności stowarzyszenia jest m.in. zorganizowanie koncertu charytatywnego połączonego z aukcją – to wydarzenie zaś mogłoby przyciągnąć również uwagę kuracjuszy⁴³.

Działalność organizacji pozarządowych współdziałających z samorządowymi instytucjami kultury jest charakterystyczna także dla innych uzdrowisk. Przykładowo, Krynickie Towarzystwo Kulturalne im. Jana Kiepury jest organizatorem licznych koncertów muzyki klasycznej jak i muzyki jazzowej, a patronat nad tymi imprezami objęło m.in. gminne Centrum Kultury.

8. Wnioski

Praktyczne aspekty polityki kulturalnej w gminach uzdrowiskowych pozwalają na dostrzeżenie kilku jej cech specyficznych. Chociaż nie widać wielkich różnic, jeśli chodzi o analizę budżetu, to wyraźna jest większa aktywność na polu kultury w miejscowościach posiadających status uzdrowiska. Można zauważyć tu pewne sprzężenie zwrotne. Z jednej strony fakt, że gminy uzdrowiskowe są uważane za atrakcyjne pod względem turystycznym, determinuje konieczność zwrócenia większej uwagi na ich atrakcyjność również kulturalną. Wymusza to w obecnych warunkach przede wszystkim konkurencja, a dobra polityka kulturalna pomaga w przekonaniu do siebie wczasowiczów. Z drugiej zaś strony warto spojrzeć w przeszłość – okazuje się bowiem, że niegdysiejsza popularność uzdrowiska wśród turystów (zwłaszcza tych z kręgów artystycznych) warunkuje kształt polityki kulturalnej prowadzonej dzisiaj. Najbardziej charakterystycznym przykładem jest tu upamiętnianie postaci Jana Kiepury w Krynicy, które jest uhonorowaniem nie osoby pochodzącej z danego regionu, a właśnie kogoś, kogo Krynica zauroczyła swoimi uzdrowiskowymi walorami. Z podobnym zjawiskiem można się spotkać chociażby w Nałęczowie, gdzie stworzono muzeum poświęcone przebywającemu tam w celach leczniczych Bolesławowi Prusowi, Rymanów-Zdrój od niedawna organizuje zaś festiwal noszący imię przyjeżdżającej do rymanowskich wód Hanki Ordonówny⁴⁴. Jeśli zaś chodzi o poddane analizie uzdrowisko Iwonicz-Zdrój, nie jest ono zwykle kojarzone z żadną konkretną postacią historyczną. Warto byłoby to zmienić – zwłaszcza że i tam nie brakowało znanych osobistości (w uzdrowisku gościli m.in. Jan Matejko, Wojciech Gerson, Seweryn Goszczyński czy Wincenty Pol⁴⁵). Do tej pory podejmowano próby popularyzacji związków z Iwoniczem Władysława Bełzy, jednak nie towarzyszył temu duży rozmach. Tymczasem sukcesy krynickiego festiwalu czy popularność nałęczowskiego muzeum pokazują, że jest to droga, która warto podążać.

Warte odnotowania jest także umiejętne łączenie funkcji uzdrowiskowych z funkcjami kulturalnymi. Zabytkowe budynki często służą jako sanatoria, co sprzyja utrzymywa

niu ich w należyтым stanie, a jednocześnie zwalnia od kosztownej budowy nowej bazy noclegowej. Pijalnie zaś wykorzystywane są w celach kulturalnych, co również należy uznać za pomysł trafiony z punktu widzenia rozwoju tej dziedziny. Organizowane w nich wystawy bądź inne wydarzenia mogą liczyć na wiele zwiedzających/uczestników, ze względu na to, że pijalnie najczęściej stanowią najbardziej charakterystyczne i najczęściej odwiedzane punkty uzdrowiska. Ponadto wspomnianej symbiozy między uzdrowskim charakterem danego miejsca a rozwojem kultury na danym terenie dowodzi organizowanie imprez, które wprost odwołują się do walorów leczniczych miejscowości – jak wspomniany Festiwal Wód Mineralnych w Muszynie. Propozycją w tym zakresie mogłaby być także promocja tradycji i kultury uzdrowskiej w formie ekspozycji muzealnych. Inicjatywy w tym zakresie były realizowane w formie czasowych wystaw⁴⁶, w wielu uzdrowskach brak jednak instytucji, która na stałe zajmowałaby się popularyzacją dziejów miejscowości z położeniem nacisku na jej uzdrowski charakter (pozytywnym wyjątkiem jest Szczawnica). Brakuje placówki na wzór chociażby słowackiego Muzeum Balneologicznego w Pieszczanach, kompleksowo poświęconego historii uzdrowsk w tym kraju. Przy dzisiejszym dynamicznym rozwoju muzealnictwa, chętnie korzystającego z ciekawych i nowatorskich form, wydaje się to być sporym, acz nie do końca wykorzystanym i docenionym potencjałem. Smuci w tym kontekście fakt, że w Iwoniczu nie ma już dziś Muzeum Historyczno-Balneologicznego, które niegdyś funkcjonowało w budynku „Krakowiak”.

Charakterystycznym rysem gmin uzdrowskich jest także to, że często współpracują one w organizacji przedsięwzięć kulturalnych z prywatnymi spółkami uzdrowskimi, jak również z działającymi na danym terenie stowarzyszeniami. Jest to o tyle istotne, że odciąża w pewnym stopniu samorządowy budżet. Z drugiej strony może to grozić natężeniem działań o charakterze komercyjnych, zwłaszcza ze strony nastawionych na zysk prywatnych podmiotów. To natomiast nie zawsze idzie w parze z jakością.

Kolejną cechą pozytywnie odróżniającą gminy uzdrowskie od innych jednostek najniższego szczebla jest stosunkowo bogata infrastruktura kulturalna. Zarówno kuracjusze, jak i mieszkańcy mogą korzystać z kin czy nawet teatrów w niewielkich bądź co bądź miejscowościach, mają regularny kontakt z kulturą wysoką. Stawianie na rozwój muzyki poważnej – choć ostatnio nieco osłabiony, o czym świadczą chociażby zmiany w Krynicy – to zresztą następny wyróżnik uzdrowsk, często już powszechnie wiązany z miejscowościami o tym statusie. Prymat muzyki klasycznej nie oznacza jednak, że nie zwraca się uwagi na inne płaszczyzny kultury. Oferta w tym zakresie jest bardzo zróżnicowana, co z kolei odpowiada forsowanym w nauce o zarządzaniu w turystyce postulatom o konieczności odpowiedzi na różnorodne preferencje wczasowiczów⁴⁷.

Podsumowując, gminy uzdrowiskowe prowadzą politykę kulturalną specyficzną, gdyż opierającą się nie tylko na potrzebach mieszkańców, a uwzględniającą w równym stopniu turystyczny charakter miejscowości i preferencje kuracjuszy. Ruch turystyczny powoduje, że częstotliwość wydarzeń kulturalnych jest większa niż w gminach o podobnej wielkości i potencjale ludnościowym (widać też większy rozmach towarzyszący ich organizacji), podobnie jak zazwyczaj więcej jest kulturalnych instytucji. Dzieje się to jednak z korzyścią dla lokalnej społeczności, która zarówno może korzystać z dobrodziejstw oferowanych przez uzdrowisko, jak również może liczyć na wzmożony ruch turystyczny i korzyści ekonomiczne z tym związane. Odpowiednia polityka kulturalna, połączona ze skutecznym jej wypromowaniem, może bowiem wpływać na rozwój całej gminy, a co za tym idzie – stymulować ożywienie w innych dziedzinach lokalnej działalności.

¹ Dz.U. z 2016 r. poz. 879.

² Z. Kruczek, *Atrakcyjność turystyczna uzdrowisk karpackich* [w:] *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, red. A.R. Szromek, Kraków 2012, s. 70.

³ A. Kaczmarska, *Uwarunkowania i tendencje zmian rozwoju uzdrowisk w Polsce*, [w:] *Uzdrowiska i ich znaczenie...*, s. 68.

⁴ N. Honka, *Miejsce polityki kulturalnej w działalności samorządu terytorialnego*, [w:] *Polityka kulturalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu (na wybranych przykładach organizacji i instytucji użyteczności publicznej)*, red. N. Honka, Lubowice 2009, s. 23.

⁵ Dz.U. Nr 31, poz. 254.

⁶ Z. Kruczek, A. Wesoła, *Uzdrowiska karpackie*, Kraków 1987, s. 66.

⁷ Uchwała nr IV.16.2015 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 grudnia 2014 r. – uchwała budżetowa na rok 2015 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.438).

⁸ Uchwała Nr XLI/285/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 grudnia 2013 r. – uchwała budżetowana rok 2014 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2014.371).

⁹ Uchwała Nr XV/111/2011 Nr XLI/285/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 grudnia 2011 r. – uchwała budżetowa na rok 2012 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2012.845).

¹⁰ Uchwała Nr III/22/2015 Rady Powiatu Krośnieńskiego z dnia 29 stycznia 2015 r. w sprawie uchwalenia budżetu powiatu na rok 2015 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.395).

¹¹ Ustawa budżetowa na rok 2015 z dnia 15 stycznia 2015 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 153).

¹² Uchwała IV/56/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 stycznia 2015 r. w sprawie budżetu dla Województwa Podkarpackiego na 2015 r. (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.425).

¹³ Uchwała Nr III/16/14 Rady Miejskiej w Dukli z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwały budżetowej Gminy Dukla na 2015 rok (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.41).

¹⁴ Uchwała Nr III/8/2014 Rady Gminy Miejsce Piastowe z dnia 30 grudnia 2014 r. - uchwała budżetowa Gminy Miejsce Piastowe na 2015 rok (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.49).

¹⁵ Wówczas wartości wynoszą ok. 95 zł dla Gminy Iwonicz-Zdrój, ok. 160 zł dla Gminy Miejsce Piastowe oraz ok. 78 zł dla Gminy Dukla.

¹⁶ G. Praweńska-Skrzypek, *Polityka kulturalna polskich samorządów. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2003, s. 119.

¹⁷ Uchwała Nr III/12/14 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2015 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.14).

¹⁸ Uchwała Nr IV.20.2015 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 30 stycznia 2015 r. – uchwała budżetowa na rok 2015 (Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.569).

¹⁹ Czynniki wpływające na jakość i konkurencyjność usług turystycznych w miejscowościach uzdrowiskowych, Kraków 2005, s. 206.

²⁰ Uchwała budżetowa na rok 2015 Gminy Krynica-Zdrój Nr IV.25.2015 z dnia 29 stycznia 2015 r. (Dz.Urz. Woj. Mał. 2015.743).

²¹ <http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/248-wystawa-rzeczpospolita-iwonicka-w-galerii-pasa.html> [dostęp: 11.07.2015].

²² <http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/191-benefis-iwonickiego-rzebiarza-wadysawa-kandefera-.html> [dostęp: 11.07.2015].

²³ <http://pijalnia-artystyczna.pl/#/o-nas> [dostęp: 11.07.2015].

²⁴ <http://krynicazrodlemkultury.pl/> [dostęp: 11.07.2015].

²⁵ http://www.miastons.pl/77,12528,Krynica_kulturalnym_eldorado.htm. [dostęp: 11.07.2015].

Co prawda, w późniejszym czasie, odsetek ten zmniejszył się, ale można to wytłumaczyć tym, że akurat przypadały ferie, które do Krynicy przyciągnęły turystów w innych celach niż lecznicze czy profilaktyczne.

²⁶ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/wystawa/> [dostęp: 11.07.2015].

²⁷ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/wystawa-malarstwa-wojciecha-zaglrskiego/> [dostęp: 11.07.2015].

²⁸ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/dla-turysty/sanatoria/> [dostęp: 11.07.2015].

²⁹ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/kultura/gok/> [dostęp: 11.07.2015].

³⁰ <http://www.atrakcjekrynicy.pl/kalendarz-wydarzen1508-2717.html> [dostęp: 11.07.2015].

³¹ *Kalendarz imprez powiatu krośnieńskiego 2015. Kultura*, dostęp online.

³² Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego. Dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

³³ http://www.kpb.com.pl/pl?portfolio,rewitalizacja_zabytkowego_centrum_miasta_iwoniczzdroj [dostęp: 11.07.2015].

³⁴ Dz.U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.

³⁵ Protokół Nr XLIV/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 27 lutego 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

³⁶ Protokół Nr XLIII/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 29 stycznia 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

³⁷ Protokół Nr XLVIII/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 30 maja 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

³⁸ <http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/190-iii-midzynarodowy-plener-malarski-uzdrowisko-iwonicz-zim-.html> [dostęp: 11.07.2015].

³⁹ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/projekty/spotkanie-z-kultura-polsko-ukrainska-w-iwoniczu-zdroju/> [dostęp: 11.07.2015].

⁴⁰ <http://www.iwonicz-zdroj.pl/polsko-ukrainski-transgraniczny-festiwal-kultur/> [dostęp: 11.07.2015].

⁴¹ Przykładem może być zorganizowanie obchodów 100-lecia śmierci poety i autora przewodników po Iwoniczu Władysława Bezy.

⁴² <http://przyjacieleiwoniczazdroju.republika.pl/kalendarium.htm> [dostęp: 11.07.2015].

⁴³ <http://www.ocaliwonicz.pl/plan-dzialan-stowarzyszenia> [dostęp: 11.07.2015].

⁴⁴ Co ciekawe, w popularyzację postaci niegdyś wypoczywających w uzdrowiskach angażują się także hotele. Przykładowo, w pokojach szczawnickiego hotelu „Batory”, w budynku którego przebywał kiedyś Henryk Sienkiewicz, znajdują się egzemplarze jego powieści.

⁴⁵ J. Kuciel-Lewandowska, A. Kierzek, *Historia uzdrowiska w Iwoniczu Zdroju od jego założenia do czasów współczesnych* [w:] *Historia polskiej kultury uzdrowiskowej*, red. B. Płonka-Syroka i A. Syroka, Wrocław 2012, s. 58.

⁴⁶ Np. w Bochni, gdzie w tamtejszym muzeum miała miejsce wystawa poświęcona uzdrowiskom galicyjskim. <http://www.bochnianin.pl/n/kultura/16783/czwartek-w-muzeum-uzdrowiska-krolestwa-galicji> [dostęp: 12.07.2015].

⁴⁷ A. Hadzik, *Turystyka i rekreacja uzdrowiskowa*, Katowice 2011, s. 131.

Bibliografia

Źródła

Czynniki wpływające na jakość i konkurencyjność usług turystycznych w miejscowościach uzdrowiskowych, Kraków 2005.

Kalendarz imprez powiatu krośnieńskiego 2015. Kultura, online.

Protokół Nr XLIII/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 29 stycznia 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

Protokół Nr XLIV/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 27 lutego 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

Protokół Nr XLVIII/2014 z obrad Rady Miejskiej Iwonicza-Zdroju z dnia 30 maja 2014 r., Biuletyn Informacji Publicznej.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego, online.

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o uzdrowiskach, Dz.U. 1922 Nr 31, poz. 254.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych, Dz.U. z 2012 r. poz. 651, z późn. zm.

Ustawa budżetowa na rok 2015 z dnia 15 stycznia 2015 r., Dz.U. z 2015 r., poz. 153.

Uchwała Nr XV/111/2011 Nr XLI/285/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 grudnia 2011 r. – uchwała budżetowa na rok 2012, Dz.Urz. Woj. Podk. 2012.845.

Uchwała Nr XLI/285/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 grudnia 2013 r. – uchwała budżetowa rok 2014, Dz.Urz. Woj. Podk. 2014.371.

Uchwała nr IV.16.2015 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 grudnia 2014 r. – uchwała budżetowa na rok 2015, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.438.

Uchwała Nr III/16/14 Rady Miejskiej w Dukli z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwały budżetowej Gminy Dukla na 2015 rok, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.41.

Uchwała Nr III/8/2014 Rady Gminy Miejsce Piastowe z dnia 30 grudnia 2014 r. – uchwała budżetowa Gminy Miejsce Piastowe na 2015 rok, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.49.

Uchwała Nr III/12/14 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2015, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.14.

Uchwała IV/56/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 stycznia 2015 r. w sprawie budżetu dla Województwa Podkarpackiego na 2015 r., Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.425.

Uchwała budżetowa na rok 2015 Gminy Krynica-Zdrój Nr IV.25.2015 z dnia 29 stycznia 2015 r., Dz.Urz. Woj. Mał. 2015.743.

Uchwała Nr III/22/2015 Rady Powiatu Krośnieńskiego z dnia 30 stycznia 2015 r. w sprawie uchwalenia budżetu powiatu na rok 2015, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.395.

Uchwała Nr IV.20.2015 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 30 stycznia 2015 r. – uchwała budżetowa na rok 2015, Dz.Urz. Woj. Podk. 2015.569.

Literatura

Hadzik A., *Turystyka i rekreacja uzdrowiskowa*, Katowice 2011.

Honka N., *Miejsce polityki kulturalnej w działalności samorządu terytorialnego*, [w:] *Polityka kulturalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu (na wybranych przykładach organizacji i instytucji użyteczności publicznej)*, red. N. Honka, Lubowice 2009.

Kaczmarek A., *Uwarunkowania i tendencje zmian rozwoju uzdrowisk w Polsce*, [w:] *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, red. A. R. Szromek, Kraków 2010.

Kuciel-Lewandowska J., Kierzek A., *Historia uzdrowiska w Iwoniczu Zdroju od jego założenia do czasów współczesnych*, [w:] *Historia polskiej kultury uzdrowiskowej*, red. B. Płonka-Syroka i A. Syroka, Wrocław 2012.

Kruczek Z., *Atrakcyjność turystyczna uzdrowisk karpaccich* [w:] *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, red. A. R. Szromek, Kraków 2012.

Kruczek Z., Weseli A., *Uzdrowiska karpaccie*, Kraków 1987.

Prawelska-Skrzypek G., *Polityka kulturalna polskich samorządów. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2003.

Internet

<http://bip.malopolska.pl/umkrynicazdroj/Article/get/id,1021120.html>
http://bip.powiat.krosno.pl/fck_pliki/File/Kalendarz%20imprez/kalendarz_2015_Kultura.pdf
<http://krynicazrodlemkultury.pl/>
<http://pijalnia-artystyczna.pl/#/o-nas>
<http://przyjacieleiwoniczazdroju.republika.pl/kalendarium.htm>
<http://www.atrakcjekrynicy.pl/kalendarz-wydarzen1508-2717.html>
<http://www.bochnianin.pl/n/kultura/16783/czwartek-w-muzeum-uzdrowiska-krolestwa-galicji>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/dla-turysty/sanatoria>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/kultura/gok/>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/polsko-ukraiski-transgraniczny-festiwal-kultur/>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/projekty/spotkanie-z-kultura-polsko-ukrainska-w-iwoniczu-zdroju/>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/wystawa-malarstwa-wojciecha-zaglrskiego/>
<http://www.iwonicz-zdroj.pl/wystawa/>
http://www.kpb.com.pl/pl?portfolio,rewitalizacja_zabytkowego_centrum_miasta_iwonicz-zdroj
http://www.miastons.pl/77,12528,Krynica_kulturalnym_eldorado.htm
<http://www.ocaliwonicz.pl/plan-dzialan-stowarzyszenia>
<http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/190-iii-midzynarodowy-plener-malarski-uzdrowisko-iwonicz-zim-.html>
<http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/191-benefis-iwonickiego-rzebiarza-wadysawa-kandefera-.html>
<http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/248-wystawa-rzeczpospolita-iwonicka-w-galerii-pasa.html>
<http://www.uzdrowisko-iwonicz.com.pl/aktualnosci/248-wystawa-rzeczpospolita-iwonicka-w-galerii-pasa.html>

Agata Lizak: studentka III roku prawa w Wyższej Szkole Prawa i Administracji Przemysł-Rzeszów; Zamiejscowy Wydział Prawa i Administracji w Rzeszowie. E-mail: agata_lizak@interia.pl.

arkuszy wydawniczych: 1,2

@article{Lizak_2016, title={Polityka kulturalna w gminach uzdrowiskowych na przykładzie gminy Iwonicz-Zdrój}, volume={5}, url={http://roczniksamorzadowy.jimdo.com/numery-czasopisma/2016-tom-5/}, journal={Rocznik Samorządowy}, author={Lizak, Agata}, year={2016}, pages={137-156}}

- Hadzik, A. 2011. *Turystyka i rekreacja uzdrowiskowa*. Katowice.
- Honka, N. 2009. *Miejsce polityki kulturalnej w działalności samorządu terytorialnego* In *Polityka kulturalna jako czynnik promocji i rozwoju regionu (na wybranych przykładach organizacji i instytucji użyteczności publicznej)*, ed. by N. Honka. Lubowice.
- Kaczmarska, A. 2010. *Uwarunkowania i tendencje zmian rozwoju uzdrowisk w Polsce* In *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, ed. by A.R. Szromek. Kraków.
- Kuciel-Lewandowska, J. and Kierzek, A. 2012. *Historia uzdrowiska w Iwoniczu Zdroju od jego założenia do czasów współczesnych* In *Historia polskiej kultury uzdrowiskowej*, ed. by B., Płonka-Syroka and A., Syroka. Wrocław.
- Kruczek, Z. 2012. *Atrakcyjność turystyczna uzdrowisk karpackich* In *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, ed. by A.R. Szromek. Kraków.
- Kruczek, Z. and Weseli, A. 1987. *Uzdrowiska karpackie*. Kraków.
- Prawelska-Skrzypek, G. 2003. *Polityka kulturalna polskich samorządów. Wybrane zagadnienia*. Kraków.
-